

dráma színházellenes. Nehezen írom ezt le, mert nem szeretném azt a látszatot kelteni, hogy én is beállok a gyerekeket színjátékos technikákra tanító pedagógusok sorába. Határozottan kijelentem tehát a következőket:

- a drámát *nem* színjátékos technikák fejlesztéseként kívánom értelmezni;
- *nem* támogatom azokat a nagyszabású és látványos színelőadásokat, melyekben a rendező/tanár megcsillogtathatja tehetségét és találékonyságát, a játzók szerepe azonban az instrukciók végrehajtására korlátozódik. (Az ilyen előadások többsége ugyanakkor sajnos annyira látványos és szórakoztató, a vastaps olyan hosszú és kitartó, hogy a szülők, tanfelügyelők, pedagógusok, mecénások könnyen meggyőzhetőek a látottak oktatási hasznáról).

Meg vagyok azonban győződve arról, hogy a dráma és a színház közti kapcsolat szorosabb annál, mint ahogy azt a múltban feltételeztük. Amennyiben megértjük ezeket az összefüggéseket, akkor képesek leszünk a dráma „megjelenítő” szakaszának tartalmasabbá tételére is. A különféle előadásmódok váltakoztatása (formális/nyitott; közönség felé irányuló/résztvevők felé ható; kész, teljes produkció/néhány másodperces jelenet; előre megírt szöveg/közös és folyamatos tervezés; jelenetek laza füzére/egyetlen teljes színdarab stb.) ugyancsak színesítheti tevékenységünket. Bármelyik munkaformát választjuk is, az „élmény” és a „megjelenítés” között fellépő, eddig teljesen figyelmen kívül hagyott kapcsolrendszer gazdagíthatja a dramatikus játékot, esetenként pedig hozzájárulhat annak előadására szervezéséhez.

Záró gondolatok

Ebben az írásban a drámatanítás „mitológiájaként” ér-

telmezhető nézeteket vettem sorra. Cikkemben a következő mítoszokról szóltam: a dráma – cselekvés; a dráma – menekülés a valóságtól; a dráma célja az egyéniség kialakítása; a dráma – személyiségfejlesztés; a dráma színházellenes. Most, hogy mindegyikről elmarasztalóan nyilatkoztam, emlékeztetnem kell olvasóimat arra, amit a bevezetőben is leírtam: bizonyos helyzetekben mindezek igazak is lehetnek. A dráma, szűken értelmezve, *valóban* cselekvés; *lehetnek* olyan gyerekek, akik a drámát a fájdalmas valóságtól való menekülés eszközeként alkalmazzák; a dráma természetesen *nem* hagyja figyelmen kívül az egyén gondolatait, érzelmeit és a személyiségfejlesztés esélyét; *nem* színházellenes, de *vannak* jelentős és fontos különbségek e két tevékenység között, melyekről nem szabad megfeledkeznünk.

A mítoszok elemzésével az volt a célom, hogy kiterjesszem a drámára vonatkozó, meglévő elméleti kereteket, illetve megalapozzam ezen lényeges kérdések további elemzését.

Fordította: Szauder Erik

Eisner, E. (1974) Examining some myths in art education. *Student art education*, 15 (3)

Vigotszkij, L. S. (1976) Play and its role in the mental development of the child In: *Bruner et al.: Play, its development and evolution*, Penguin Educational

Slade, P. (1954) *Child drama* University of London Press

Plowden Report (1967) *Children and their primary schools*, HMSO

Way, B. (1967) *Development through drama*, Longman

Bullough, E. (1912) Psychological distance as a factor in art and as an aesthetic principle, *British Journal of Psychology*, 5/2

A négyéves „tanító” szak képesítési követelményeiből

A „drámapedagógia/bábjáték” funkciója

A drámával való nevelés olyan lényeges fejlesztési folyamat, amely során a személyiség fejlődésének ösztönzése csoportos formában történik. Mindez együttes tanulást, csoportdöntéseket, állandó és folyamatos közös értékelést jelent. Ennek a folyamatnak az irányítója, segítője, ösztönzője a drámapedagógus, akinek úgy kell a folyamatban helyét, szerepét megtalálnia, hogy

- azt alakítani tudja,
- tudja megválasztani azt a hatást, amellyel a cselekvéseket elindítja,

s aki azért kezdeményez, hogy mások kezdeményezzenek, ugyanis ennek a segítségével nevel önállóságra, önismeretre.

A drámapedagógia – mint mesterség, módszer a tanító kezében – tudást jelent, azt, hogy miként kell egy koherens rendszer segítségével az ismeretanyagot átadni, egyben személyiséget fejleszteni egy adott életkorban. Jelenti továbbá az ide kapcsolódó szükséges, speciális technikák ismeretét.

E szakmaiság jellemzői: szakember, aki pedagógiai, pszichológiai, szociológiai, művészeti, mentális, elmé-

leti felkészültsége mellett a drámapedagógia, a drámatechnikák és a hozzá kapcsolódó művészeti területek tudatos gyakorlati alkalmazására, a személyiségformáló csoportmunka vezetésére képes.

A drámapedagógia eljárásai – akár tanítási órán, akár azon túl alkalmazzuk azokat – szervesen illeszkednek az oktató-nevelő munkába. A nevelési cél az egész személyiség – az értelem, az érzelem, a fizikum, a jellem – harmonikus és differenciált fejlesztése. A drámajátékok az emberépítést célozzák, feladatuk a kapcsolatfelvétel és -tartás, a közlés megkönnyítése. Gyakorlásuk voltaképp szocializáló tevékenység, ami empátiát, kreativitást igényel, maguk a gyakorlatok cselekvést, aktív részvételt követelnek minden játékostól.

Általános követelmények

- Olyan tanító – egyben szakember – képzése, aki széleskörű, elméleti, szaktudományi, gyakorlati és speciális ismeretekkel rendelkezik;
- céltudatosan fejlesztett érzékekkel, reális önismerettel, empátiával, kooperatív attitűddel, valamint fejlett szociális és művészeti érzékenységgel bír;
- aki hatékony és sikeres a nyelvi és a metakommunikáció terén;
- enek megfelelően szakszerű, kreatív, minőségi, életkor-pszichológiai szempontból mindig adekvát személyiségformáló (csoport) munkát képes végezni.

Továbbá:

- a kultúra köznapi létre vonatkozó oldalait (viselkedés, moralitás stb.) azonosan hangsúlyozza az oktatás által favorizáltakkal, ezáltal képes „egyetemes emberi és nemzeti értékek, erkölcsi normák” közvetítésére, kialakítására.

A stúdiumnak biztosítania kell, hogy a jelölt tudja, hogy

- a dramatikus eljárások során a drámapedagógiában – tanórán vagy azon kívül – mint járulékos elem és különös nyereség jelen van az új ismeret (noha az maga nem cél), ami az összpontosítás következményeképpen intenzívebben épül be a résztvevők tudásába.

Tantárgyi struktúra

„A” változat

Tantárgy	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Alapozó drámajátékok *, játékvezetés	0/3 * gyj							
Alkalmazott drámatechnikák **					0/3 gyj			
Műelemzési gyakorlatok/dramaturgiai alapismeretek **						0/2 gyj		
Bábjáték **						0/2 gyj		

„B” változat

Tantárgy	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Alapozó drámajátékok *, játékvezetés	0/3 * gyj							
Alkalmazott drámatechnikák **						0/3 gyj		
Műelemzési gyakorlatok/dramaturgiai alapismeretek **								0/2 gyj
Bábjáték **								0/2 gyj

Jelölések mindkét táblázat esetében:

* Lehetőleg drámapedagógiai képzettséggel rendelkező szakember gondozza.

** A II. félévtől bármikor bevezethető stúdiumok.

Tantárgyi programok

Alapozó drámajátékok, játékvezetés

Célok, feladatok

A stúdium célja a készségfejlesztő gyakorlatok széles skáláját ismerő tanítók képzése, akik ezek birtokában tanítványaikkal gazdag fejlesztő munkát képesek végezni. A szakmaiság kifejlesztése – különös tekintettel a térrel, az idővel és a személyes hatóerővel való gazdálkodni tudásra.

A tárgy feladata saját élményekre épülő játékkismeret kialakítása gyakorlatok végeztetésével. A személyiség nyitásának, az alkotó állapot létrehozásának gyakorlatok végeztetése során való elsajátíttatása. A különféle gyakorlatok didaktikai hasznának, rejtett lehetőségeinek utólagos elemzése, értékelése során való tudatosítása.

A tanult gyakorlatokból összeállított csokor levezetése. Gyakorlás hallgatói csoporton belül.

Az adott játékfajták alkalmazása nevelői vonatkozásainak tudatosítása.

Követelmények

- A stúdium segítségével szerzett ismereteire támaszkodva a hallgató legyen képes önállóan összeállított gyakorlatsort levezetni minimálisan 20 perc időtartamban.
- Legyen képes pontos instrukciókat adni.
- Tudja irányítani a gyakorlatsort követő megbeszélést.

Az értékelés formája: gyakorlati jegy a félévi munkára, egy gyakorlatsor tervezetére, levezetésére.

Tananyag

Érzékelő gyakorlatok (látás, hallás, ízlelés, szaglás, tapintás). Memóriajátékok – vizuális, motorikus és verbális emlékezet edzése. Fantáziajátékok. Ritmusjátékok, ügyességi játékok. Térhasználat, tájékozódás, utánzó játékok – alapfokon. Mozgásos bemelegítő játékok. Erőgyakorlatok. Egyensúlygyakorlatok – légzés, hangadás, kiéjtés. Összetett koncentrációs játékok. Kapcsolatteremtő játékok és bizalomgyakorlatok.

A gyakorlatokhoz szükséges kelléktár összeállítása.

A gyakorlatok optimális sorrendje, a szervezés esetleges nehézségei, térbeli, időbeli problémák, a csoportlétszám – mint determinánsok.

Az élményre való rákérdezés technikái. Az idő és az intenzitás növelése.

Idő – tér – mozgás együttes módja. A játékvezető hangneme.

Az összpontosítás és az élményszerzés akadályai, elkerülésük lehetőségei.

Pontos instrukcióadás. A gyakorlatot követő megbeszélés irányítása.

Az értékelés helye, szerepe, formái.

Alkalmazott drámatechnikák

Célok, feladatok

A stúdium célja az információk, következtetések, a rájuk épülő készségek és képességek problémahelyzetben való megjelenítésére, közvetítésére és fejlesztésére képes, tanítói attitűddel és tudással rendelkező pedagógus képzése.

A tárgy feladata az alkalmazott drámajátékban használatos gyakorlatok, technikák, improvizációra épülő játékok indításának és vezetésének készségszintre emelése. A mindenkori szakmai és drámapedagógiai feladatok célirányos és eredményorientált ötvözésére való képesség kialakítása.

Követelmények

- Legyen képes a hallgató a tanult ismereteket, a szerzett képességeket 15-20 perc időtartamú, kötött témakörű alkalmazott drámajáték foglalkozásban működtetni.
- Tudjon tervezni és szervezni gyakorlatsorokat, legyen képes rögzíteni a saját foglalkozásokat.

A beszámolás formája: gyakorlati jegy a félév alatt elkészített írásos feladatokra, valamint a csoportban levezetett foglalkozásra.

Tananyag

Az egyének/csoport szocializációs-perszonalizációs szükségleteit figyelembe vevő – a megszokott mintáktól eltérő, kölcsönösségen és cselekvésen alapuló – kapcsolat működtetésének formái. A partneri viszony megteremtése. A folyamat indítása és működtetése. A problémahelyzet. Ellentmondó nézetek ütköztetése, az állásfoglalás. A meglévő ismeretek, tapasztalatok felszínre hozatalának inspirálása. Az improvizáció.

Választható területek:

- osztályfőnöki órákon alkalmazható drámajátékok
- drámajátékok az állampolgári ismeretek átadására
- hagyományátadás drámajátékokkal
- anyanyelvi és idegen nyelvi drámajátékok
- irodalmi művek feldolgozása drámatechnikákkal
- történelmi játékok
- bibliai tárgyú drámajátékok
- drámatechnikák környezetismerethez – környezetvédelemhez – földrajz-tanításhoz
- drámajátékok az egészségnevelésben
- színjátékos produkciók előkészítő gyakorlatai
- drámajátékok a zenei nevelésben
- drámatechnikák a vizuális nevelésben

Megjegyzés:

Mindig a felkészült szaktanároktól függ a főiskola kínálata. A feladatokat a drámapedagógusoktól az ilyen felkészültséggel rendelkező szaktanár (pl. „rajzos”) veszi át.

Műelemzési gyakorlatok/dramaturgiai alapismeretek

Célok, feladatok

A tárgy célja olyan tanító képzése, aki az iskolai oktató-nevelő munkában működtethető rendezői és dramaturgiai ismeretekkel rendelkezik.

A tárgy feladata a közös dramatizálással viszonylag egyszerű szerkezetű mesék és összetett történetek feldolgozásával rendezői alapismeretek, módszerek nyújtása.

Szerkesztett műsorok, ünnepek, szertartások, dramatikus elemeket hordozó szokások keretében végzendő feladatok elemzése, szervezése, gyakorlása.

Rendezői alapismeretek gyakorlatba ágyazott formában való elsajátíttatása.

Követelmények

A hallgató legyen képes foglalkozást, eseményt, előadást úgy felépíteni és vezetni, hogy az megfeleljen a tanult ismereteknek, szabályoknak.

Az értékelés módja: gyakorlati jegy kommentált rendezői példány bemutatására – választott témából -, aktív részvétel mértékére a félév foglalkozásain.

Tananyag

A közös dramatizálás módszere. A mozgásból indító színi megjelenítés. A némajátékos alapozás és az ezen épülő kapcsolattartás. Az improvizációs előgyakorlat. Tömegjelenet, kiszínenet. A kidolgozott jelenetek összefűzése. A hiányzó jelenetek pótlása. A cselekmény arányainak ellenőrzése.

A dramatikus improvizáció irányításának technikája. A rögtönzés lépcsőfokai.

A szerkesztett műsorok összeállítása és színpadra vitele. A műsor készítésének szerkesztési szempontjai. A felhasznált irodalmi és zenei anyag homogenizálása. Anyaggyűjtés, gazdálkodás a rendelkezésre álló motívumokkal, a szerkezet kiépítése – kiemelések, rövidítések.

A forgatókönyvek készítésének esztétikai, jogi és nyomdai követelményei.

Az iskolai ünnepek, szertartások, dramatikus elemeket hordozó szokások, hagyományok szervezési kérdései. Az ünnep funkciójának tisztázása, nevelő szerepe, érték közvetítő potenciálja. A „rossz” ünnep. A nyilvánosság. Az anyagválasztás problémaköre. A tervezett bemutató által közvetített értékek, az előadás üzenetének felmérése. Műfaji választék, műfaji határok és azok átlépése.

A szerep. A kapcsolat. Az instrukcióadás módjai. A színpadi mozgás.

A tér. A térrel való gazdálkodás.

Az idő. A játékidő, szünet, természetes idő, színpadi idő.

A feszültség. A konfliktus. Az összeütközés.

Szindramaturgia.

A társművészetek alaptudnivalói. Alapismeretek a képzőművészet, a zene, a tánc, a pantomin, a cirkusz területről.

Fényhatások, világítás. Forgatókönyv. Rendezői példány.

Bábművészet

(Báb-, díszletkészítés, bábjáték)

Célok, feladatok

A stúdium célja a színházművészet gyermekekhez legközelebb álló ágát illetően alaposan tájékozott pedagógus képzése, aki a harmonikus személyiségépítés és képességfejlesztés érdekében iskolai körülmények között művelhető kamara (és csoportos) formákat szakszerűen tud alkalmazni, működtetni.

A tárgy feladata a bábjáték – mint önálló, komplex műfaj – megismertetése.

A műfajban különösen erős alkotó mozzanat feltárása, hasznosítása a nevelés különféle területein. A bábszínház teremtését tárgyformálássá, térképzéssé egyszerűsítve a műfaji specifikumok értékteremtésre, értékörzésre motiváló jellegének felmutatása.

Az összetett elemző tevékenységet, invenciózus, kreatív, konvenciók által csak részben befolyásolt alkotást követelő munkafolyamatok gyakorlatban végeztetése.

A létrehozottak (bábuk, kellékek, díszletek) működtetése. Ismeretszerzés a műfaj adta lehetőségek alkalmazásának módszerbeli kérdéseiben a későbbi iskolai művelés megalapozásához.

Követelmények

- Legyen képes önállóan egy kiválasztott korcsoport számára valóban megfelelő produkciót létrehozni.
- Tervezzen a stíluszisztaság, a harmónia, az arányosság jegyében.
- Legyen képes primitív körülmények között is hatásos, vizuális és akusztikai elemeket használni.

Bábtervek, díszlettervek bemutatása.

Az értékelés formája: gyakorlati jegy működtetett, kommentált munkákkal.

Tananyag

A bábjáték vizsgálata az alkotó, az előadó szemszögéből.

- a bábjáték, mint a (szabad) önkifejezés terepe;
- képességfejlesztés (beszéd, mozgás, éneklés, kontaktusteremtés és -tartás) és személyiségfejlesztés (empátia, fantázia, kreativitás stb.) a bábozás, illetve bábkészítés folyamán.

A bábjáték mint műfaj (elméleti alapvetés, rövid történeti áttekintés).

Ajellem, karakter – a jel, a stilizálás, az animáció.

A bábfajták. Mondanivaló és technika kapcsolata.

A bábkészítés mint (művészi) tervezőmunka – képző- és iparművészeti alapok.

Bábkészítés – mint praxis, anyagok kiválasztása, megmunkálása.

Az alkalmazott bábjáték korszerű felfogása (gyerekkép, korkép, pedagóguskép).

Az önálló ismeretszerzés módszerei, terepei, források.

Szakmai továbbképzési lehetőség Angliában

A Kritikai Lapokból vettük át a következő írást:

November 18-19-én Londonban körvonalazódtak egy új szakmai továbbképzési program tervei. A Royal National Theatre oktatási részlegében tartott értekezleten magyar, román, szlovák és bolgár szakemberek részvételével dolgozták ki a „Branching Out” alapelveit és lebonyolításának technikai részleteit. (Magyarországról a Brouhaha képviselője, Cziráki Judit dramaturg vett részt a munkában.)

Az új program keretében 1996. májusában magyar, litván, szlovák, román és bolgár drámatanárok, a gyermek- és ifjúsági színházterületén dolgozó színházi szakemberek három és fél hetes szakmai továbbképzésen vehetnek részt, melyet a Royal Nation Theatre szakemberei szerveznek számukra.

Jenny Harris és Chrissie Tiller, az oktatási részleg munkatársai már korábban is szerveztek kelet-európai színházi szakemberek és adminisztratív dolgozók számára angliai tanulmányi programokat. A „Seeding a Network” keretében pl. 11 hazai szakember találkozhatott hasonló területen dolgozó angol kollégákkal.

1996 májusában a „Branching Out” országonként 6-8 pedagógusnak nyújt elméleti képzést Londonban Gavin Bolton, Cecily O’Neil és más neves szakértők bevonásával. Ezt követően a résztvevők valamelyik vidéki iskolában vagy színházban tölthetnek jó két hetet, hogy az ottani kollégák munkamódszereivel ismerkedhessenek. A pályázóknak természetesen ehhez megfelelő szinten kell beszélniük az angol nyelvet.

1996 őszén a vendéglátó angol szakemberek látogatnak el magyar, szlovák, román stb. partnereikhez, hogy